

KÖLÜS LAJOS

Szellemi útkeresések

Az évenként megrendezett Vásárhelyi Őszi Tárlatnál is feltehető a kérdés: Milyen világot tárnak elénk, nézők elé tudatos és tudattalan mechanizmusokkal a bemutatott művek? Hol, mikor, mely műnél tapasztaljuk meg a végtelen teret és a megállított időt? Milyen pszichológiai állapot jelenik meg a művekben, hogyan is szemlélik az alkotók (visszatérők és újak) az eseményeket, az élményeiket, az emberi viselkedést. ...*valójában mi is történik, amikor a valóságot úgy tapasztaljuk meg, ahogy ...ők?*¹ Miként akarják és tudják megjeleníteni a lehetetlent. Döntő többségük racionális alapon kezeli környezetét, elemi, állapítom meg. A látás olyanfajta tapasztalatát vizsgálják, amely kevésbé szürreális, a lelki folyamatok áttekinthetőek, még akkor is, ha az értelmezési lehetőségek széles horizontját kínálják fel. Ha jelen is van, nem uralkodó a kétértelműség, a paradox viszony, az egyértelműség hiánya. Breton automatizmusa (gondolatok szabad folyása) összefonódik a tudatossággal, a belső fegyvelmező erővel, és különös hatással bíró művek jönnek létre. Ez a lelki önszabályozás a legerőteljesebben Szabó Ábel, Fürjesi Csaba, munkáiban érhető tetten. Nincs kuszaság, nincs ziláltság. Talált tárgyaik (objets trouvés) egyszerre hordozzák a racionális világ elemeit, és konkrétságukkal mégis az irracionális felé mozdulnak el.

Kéri László, Incze Mózes, Felházi Ágnes esetében a perspektívaváltások izgalma és váratlansága a látomások dinamizmusából ered. Egyidejűleg több szempontból és dimenzióból vizsgálják helyzeteket. A szemlélő figyelme nem pihenhet, nem szűnhet meg, ha néha fel is függesztődik, a látott rejtély és rejtvény értelmezése miatt. A torzulás, az anomália számos műben jelen van, akár tárgyként, akár szemléletként. Sokkol Gaál József szobra *Transhuman fetish I-IV*. Fa, vas és bőr. Visszavarrás, felvarrás, a bokszoló védtelensége, a baseball kegyetlensége, modern gladiátorok harciassága, küzdelme, és Frankenstein mozdulata, a hiányt pótolni lehet. A rács, a vas összetart, történjen bármi is az arccal. Ez is portré, csak karakterében más. Önportré is? Szerintem igen. Egy látomásos önportré, benne az álom és vízió, a félelem és a vadság keveréke.

Incze Mózes műve *Léthatárok I-II*. A művészi küzdelmet mutatja, a látványt és a nem látó szem vakságát, hogy hiába a szem, valami nem látható, továbbra is láthatatlan marad. Fürjesi Csaba *Dokk I*. képe is a láthatatlanságra utal, a kívül helyezésre és a kívül maradásra, az elhagyottságra. Ezek a motívumok vörös fonálként húzódnak végig a tárlaton. Bondor Csilla *Vadlesőrszem* képe mutatja, hogy a figura jelen nem léte nem zárja ki, hogy a hiány jelenlét legyen, hiszen a helyet ember készítette, a tárgy, amit létrehozott, a készítőjére vall. Nincs a kép címkéjén, hogy milyen technikával készült. Olaj és deszka, de nem látom a videót, nem is keresem. A szokatlan perspektíva köt le, a mélység, amely a síkból „kiáll”, formát ölt, elárulja önmagát, már nem is les többé. A vad szemszögéből igen.

¹ Linde Salber: *A művészet én vagyok!* (Salvador Dalí), Háttér Kiadó, 2005.

Kéri László *Irányok* vászna a káoszt fogja össze, a kilendülést, a helyben maradást, nincs tenger, csak két alak néz ki a tengerre, hogy vízben vannak, nem is vesszük észre, az úszógumi ellenére. Az izmos felsőtestek a küzdelemre utalnak, senki kezében nincs evező, a kéz lesz azzá. Katasztrófa, süllyedő hajó, még a felszínen vagyunk, a mentőöv megment-e bennünket, kérdés. De az öt figura közt nincs összhang, másfelé eveznek, kavarnak, fejtelten menekülnek, még akkor is, ha egy személynek fogjuk fel őket, fázismozgásnak a mozdulatokat. A jégcsapszerű ékek a kép síkjában teret metszenek és irányt jelölnek, a lehetetlent. Vancsura Rita *Ingóságomat unokámra* című akvarellje akár fotó is lehetne, de mégsem az. Egy régi stílusban megfestett szobabelső. Minden a helyén van. Ott a tv, ez visszahelyez bennünket a közelmúltba, a falusi világba, ahol még van patina, ha kopott is, ha öreg is, de megvan, becsülik, élnek benne.

Az örök szépséget és nyugalmat, biztonságot jelenti Hús Zoltán két képe, *B.M. arcképe* és a *Pecás*. A sötétből kivilágító női szem magabiztossága, a piros ruha maga a kihívás, az ördögi csábítás. Kalapjának fehérbe játszó színe is a kellemet, a könnyedséget mutatja. A művész háttérbeni arcképe a bölcsességet, az apát hivatott jelölni. Poharznak, ünnepelnek, vagy gyászolnak, tort ülnek, vagy menyegzőt. Akármelyik lehet. A kép kis mérete ellenére is monumentális.

Szvet Tamás *Rétegek – Szőnyi utca* fája, üvegje, videója a tükrözést állítja középpontba, a többoldalú és többszólamú szemszöveget, a látványt, annak égi és földi mását. Ahogy mai világunk megjelenik a házfalakon, a tv-ben, a fényképeken. Az azonosság folytonosságára és időnkénti hiányosságára, mert az ideál valahol elveszett, keressük, de nem találjuk, amit találnunk, az mindig eltér attól, ami bennünk él. Felházi Ágnes *Kijárat* című képe egyszerre enteriőr és egyszerre tájkép is. A kék, zöld és sárga színek egymásba olvadása, elfolyása és csomósodása az éber lét és az álom határát teszi felismerhetetlenné. Borbély Gábor *Architectura VIII., Object II.* alkotása szimbolikusan a belső utazást járja körbe, hasábjára éles fejszére, bárdra hasonlít, vonalainak burjánzó forgataga a lét bonyolultságát és átláthatatlanságát idézi meg.

Balogh Sándor *Fragmentum*-ja (faragott, csiszolt márvány) egy női mellet ábrázol, torzóként, maradványként, a szépség egyetlen formájaként. Burai István *Kötött forma, Titokzatos arc* műve is az egyszerűségével, ősiségével hat, amikor még semmi sem tagolt, semmi sem rész, csak egész. Bukor Tibor rajza, *Kapuban*, egy öregembert ábrázol, aki derűvel és mosolyogva néz az utcán elhaladókra, belső békéje jelenik meg arcán. Talán egy kissé idealizált portré, miközben a férfi ruházata a rendet, a jó módot sugallja.

Remek ötletek jelennek meg (Széri-Varga Géza: *Az év nyula*), érezzük az iróniát, de azt is, ebben az ötletben több volt a lehetőség, miként Szőke Sándor *Várakozás* terrakottájában, mint ami megvalósult. A biciklivé váló bronzszobor (Tóth Ernő: *Két keréssel több*) nem a didaktikus, talán ironikusnak ható címadással tűnik ki, hanem a biciklivázzá változó test ívelt formájával. Nagyon jó ötlet, de valami kimaradt, érzem a hiányt, kézzel hajtom a kereket, miközben én vagyok a bicikli. Ujj Zsuzsa képe (*Továbbá azt álmodtam, hogy két macska voltam és játszottam egymással*) már-már giccsesnek hat. Szerintem az is. Egy kicsit. Nézzhető, Duchamp is mosolyogna talán. Szatirikus Szalay Pál *Off shore* festett fája, a számárháton igyekvők portréja, itt a címadás több mint a szobor. Szabó Klára Petra Analízis sorozat I. (*Merülés*), II. (*Zuhanás*), III. (*Ablak*) a gyermeki vágy kifejeződései, felhőbe lépni és lenni, akár egy álom, amely az égbe repít, szárnyaltalanul is. A tér formázása és perspektívájának változtatása, le-

begtetése teszi látványossá a képet, és könnyeddé, ami látszat, mert itt mégis egy létformáról van szó. Valaki már így él, valaki erre az életformára vágyik.

Papageorgiu Andrea *Ismeretlen utakon, Múterem* ábrázolási módja parafrázis, festési módja miatt. Talán az irónia közelebb vitt volna a múlthoz, a vállaláshoz, a tisztelgéshez egy előd előtt. Nagy Gábor *Szénégető* képe a rendíthetetlen ólomkatonát juttatja eszembe, és a füstös mozdonyt, amely ontja a levegőbe a fekete-fehér füstöt. Korom-világ. Merényi Dávid *Halottak szigete* tobzódik a színekben, jól eltalált címadással. Kompország katonájaként tudom, hogy milyen, ha mindent szabad, ha minden szabad. Városban élünk, falun csak lakunk.

A tárlaton a legerősebb vonulat a tájkép. Legyen az természeti vagy ember alkotta táj. Balázs Barna Imre *Késő nyár*-ja a víz felszínét, hullámaint zöldes árnyalatba oltja, coloritja ragyog, a nem látható mélyet is megszólítva. A víztükör metamorfózisa, egységessége, harmóniája, kiegyensúlyozottsága, a pillanat nyugalmát és tartósságát ábrázolja. Balogh Gyula két olajképe, *Legraffitizve A és B*, a régi, vakolatában omladozó házfalat és egy bejárati, lemezkaput állít szembe egymással. Az enyészet és a stoptábla, a villanypózna, lemez a külvilágról ad hírt, a változásról, a jelenlétről. Miközben valami pusztul, talán örökre. Éles ellentét Bíró Bontond *Go East* képe, Magritte és de Chirico világát megidézve, minden a levegőben, az irány viszont határozott, előre, de az ugró férfi épp az iránnyal szemben emelkedik a levegőbe. Rossz irányba tart, nem tudjuk. Ki a szabadba, adja tudtunkra Cseke Szilárd: *Fényképész és modellek erdőben*. A képek erdejében állok. Semmi botrány. Édouard Manet Reggeli a szabadban képe botrány volt. Cseke képén a színek beleolvadnak az erdő zöldjébe, ugyanakkor idegen testként ki is válnak, célpontok. Szabó Ábel *Fég, Ferencváros, Zóna* című képei az embertől elidegenedett tájat ábrázolják, olykor idealizálva (Ferencváros), színesebbé téve, mint az a valóságban látható. Egyik sem holdbéli táj, ember által használt és kihasznált terület. A *Fég* háttér fénye burok is, menekülő útvonal, beletörődés, nincs változás. A gyom mindent felvert. Szabó Éva Mária *Kerítés az utca végén I.* akvarelljén még a kerítés zöld, de a futónövényzet kiszáradt, elhervadt, Csipkerózsika álomba merült. És nincs senki, aki új életet lehelne ebbe a kertbe.

Szakszon Imre is fotórealistán ábrázol emberi tájat, benne az elzárttság, a lehatárolt tér, a kivonás, az elrejtés, miközben a *Tavaszi park* képen a mező fut a végtelenbe, a szürkeségbe. *A Hátsó udvar* előre tör, mutatja magát, de megmarad örökös elzárttságában. A játék az, ami életteli pillanatként megjelenhet ebben a kerítéssel túlsúfolt tájban. Székely Beáta emberi alakokat helyez a pusztai tájba. Örökít és őriz. Visszaidéz és visszamutat. *A pont/Napimádók* képen a pásztorok mint jövendőmondók állnak elénk, küldöttek, fejük felett az Esthajnal csillag. Valaki megszületett.